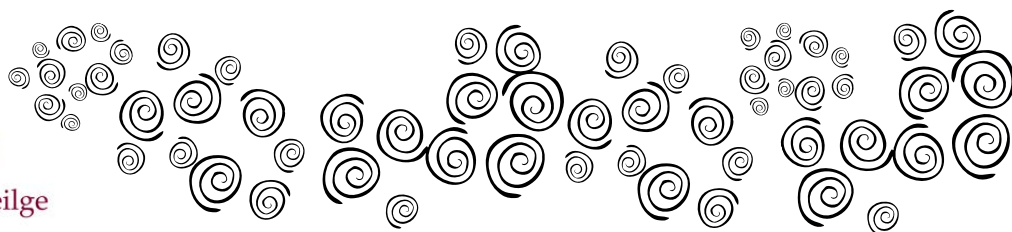

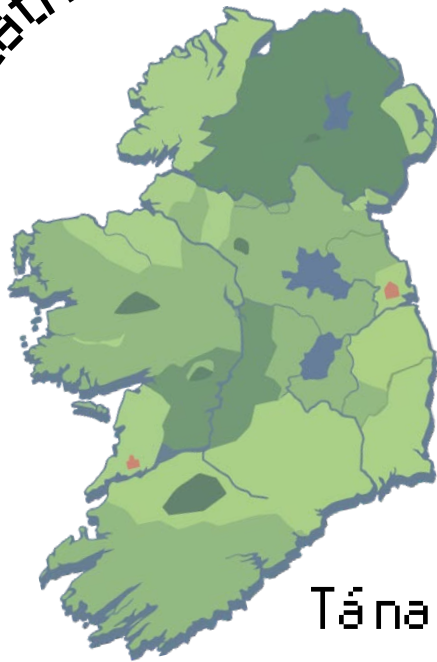
Mó Dhialann mar bhleachtair leagaimneach
FÉILE SCÉALTA NA HITHREACH

Ainm:

Cá bhfuil tú:

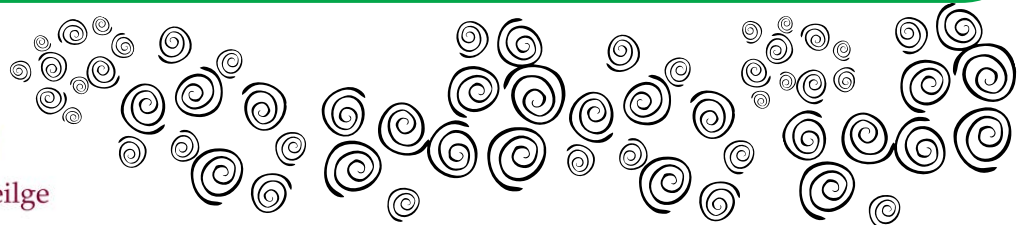
Is í an Ghaeilge ceann de na teanga is ársa in Eoraip le taifead scríobhnoireachta ón 4ú chéad. Fiú 200 bliain ó shin, bhí an Ghaeilge mar an teanga labhartha ar fud fad na hÉireann.

Tá na Speaclaí Gaeilge ag teastáil!

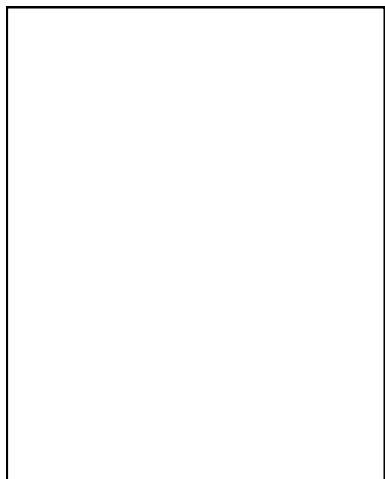
Le 2,000 bliain anuas agus daoine ina chónaí sa tír, ainmníodh na ceantair in Éirinn. Glacimís logainmneacha orthu. Tagann formhór na logainmneacha in Éirinn ón nGaeilge, roinnt dóibh ón mBéarla agus ón Lochlainnis fiú. I rith coilíniú na Breataine ar Éire, rinneadh gailldú (anglicisation) ar logainmneacha timpeall na tíre, ciallíonn sé seo gur coiméadeadh fuaim an logainm ach cuireadh litríocht agus faodhraíocht an bhéarla i bhfeidhm. Anois, tá logainmneacha againn ar nós ‘Barnankile’ nach bhfuil aon mhiniú i mBéarla ach nuair a aistrítear é go dtí an bunleagan Gaeilge tá ‘Bearna an Choill’ againn. Tuigtear dúinn i bhfad níos mó eolais tábhachtacha uaidh sin.

Déantar tagairt den dúlra i bhformhór na logainmneach atá againn, déanann 13,000 logainm na mbailte fearainn as 61,000 tagairt de chrainn. Gan an Ghaeilge, ní bheadh an miniú tábhachtach againn. Sin an fáth, go dtugaimid cuireadh daoibh do speaclaí Gaeilge a chur oraibh, agus scéal an dúlra i bhur gceantar féin a chur in iúl dúinn.

CÁRTA AITHEANTAIS AN BHLEACHTAIRE

Tarraing pictiúr duit fhéin ↗

Ainm:

An áit ina bhfuil tú.

Logainm faoi scrúdú

Dáta:

Leid: B'fhéidir go rógáidh tú logainm do **bhaile fearainn** féin, **baile fearainn do sean thuismitheoirí, do sráidbhaile, do bhaile, do chontae**, nó **garraí** atá cóngarach.
Céard faoi logainm ar an turas **chun na scoile** a bhfuil suimiúil!

CUS SÍOS

Is é do mhisean ná scrúdú a dhéanamh faoi logainm áitiúil agus aimsigh cén bhaint atá ann leis an ndúlra, san am atá thart agus i láthair na huaire. An bhfuil an tírdreach mar an gcéanna leis an brí sa logainm Gaeilge?

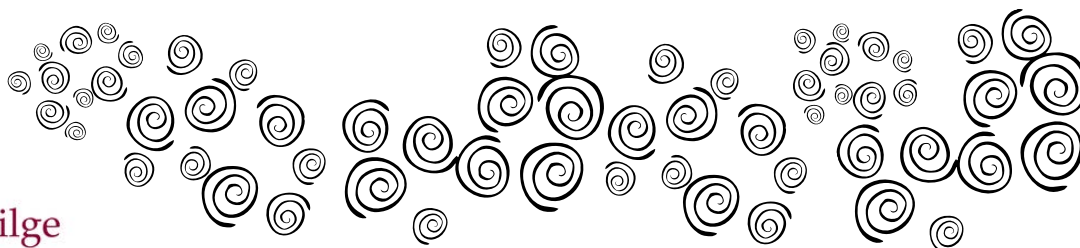
DÁN

AMHRÁIN

DRÁMA

AN SPROIC

An sproic ná scéal an logainm a insint dúinn trí dhán, amhrán nó dhráma trí mheán na Gaeilge agus bí sa seans a bheith i gcraomh an chomórtais

CÁ BHFUIL NA LOGAINMNEACH SEO, CAD IS BRÍ LEO?

Cuas an Éisc | Coosanesk
Leac an Éisc | Lackaneask
Uamha an Éisc | Guilameen

Sceir na Roilleach |
Cregnarullah
Stacán Roilleach |
Stackanrelagh

Bearna an Mhadra | Barnamaddra
Cluain Cú | Clooncoe
Abhainn Léim an Mhadra
| Leamawaddra

Léim an Bhradáin | Leixlip
Léim an Bhradáin | Leamabridaun
Mín Uí Bhradáin | Meenyrbraddan

Bóthar Dhomhnach Broc
| Donnybrook Road
Clonbrock / Cluain Broc
Doire Bhroc |

Béal Átha hÉin/Ballyhean
Loch an Éin/Lough Hanane

Spioróg | Speeroge Rock
Cnocán Seabha | Shouks
Glaise na nGealbhan |
Glashanagalloon Stream

Baile na Sionnach/Ballinashinnagh
Cluain Sionnach/Cloonshannagh
Cluain Sionnach/Foxborough
Cnocán an Mhadra Rua/
Browningstown

Coill na Spideog/Kylespiddoge
Baile na Meantán
/Ballynamountain

Caor/Wilton
Drom Caor/Dromkeare
Cnoc Cúile Caor/
Knockcoolkeare

Buaile na hEorna/Ballinahorna
Carraig Eorna/Carrickorna
Cluain na hEorna/Glennyhorn

Oileáin Fhataí/ Potatoe Islands
Feadán Thamhnach Nóinín
/Fiddauntawnanoneen

CRAINN, CRAINN INGACH ÁIT

Déanann **13,000** as an **61,000** logainm tagairt do chrainn! Sin é 20% de iomlán na logainmneacha! Tá clúdach na gcrann in Éirinn timpeall 11% anois, le 1% dóibh mar chrainn dúchasacha.

Caith súil ar an seimineár [Seachtain na gCrann 2026](#) ina bhfuil plé ar chrainn dúchasach na hÉireann!

ÉIRE UISCÍÚIL

Caochán / Caorán / Corcach* = marsh land / moor

Bogach / Boglach / bogán = soft boggy ground

Eanach = marsh / swamp / fen

Feadán = watercourse / gully

Gaoth = stream / estuary

Móin = Turf, place of turf

Portach = Bog

Riasc = marsh / bogland

seascann = sedgy bog

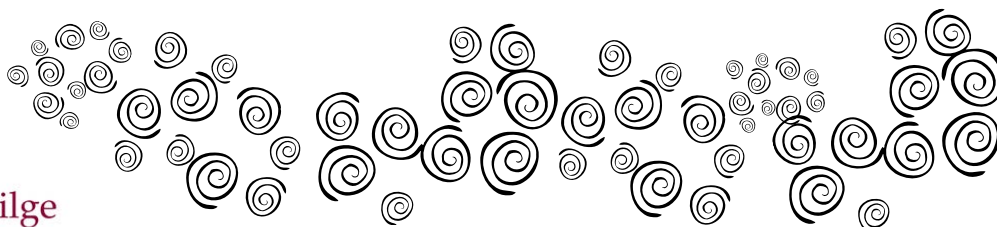
Greallach = mire / puddly ground

Inis (inse) = island, holm, water-meadow

Lá / léanna / loch / luachair = quagmire / water meadow / rushland

***CORCAIGH**

FÍRICÍ AN FHIADHÚLRA

Conaíonn madraí uisce in aice le habhainn agus srutháin le huisce glan, is comhartha iad de chóras sláintiúil uisce.

Aimsítear an Gabha dubh (the dipper) ar aibhneacha le sruth tapaigh.

Bíonn beacha dúchasacha ag braith ar bláthanna fiáine agus sceacha

Bíonn sionnaigh in ann dul i ngleic le tírdhreacha meascaithe ar nós, feirmeacha, coillte agus spásanna urbacha fiú!

Chlúdaigh coillte achar na hÉireann úr tráth!

Caith súil ar na bileoga fairtheora atá aginn chun an bhithéagsúlacht sa cheantar a aithint...

Lapaire

Crainn

Plandaí

Feithidí

Éin an gháirdín

FOCAIL CHOITIANTA EILE A BHÍONN SNA LOGAINMNEACHA

Coill = wood / forest

Baile = settlement / home place

Cnoc (cnoca) = rock

Tiobra, Tiobraid = well

Gleann = valley

Sliabh = mountain

Sráid = Street

Muileann / Muilinn = mill

Cill = Church

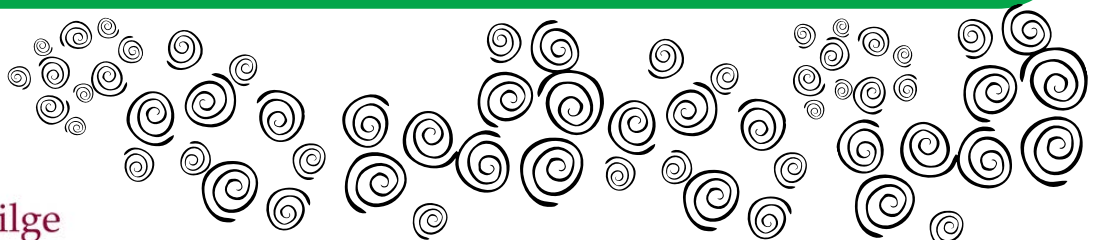
Caisleán = Castle

Droichead = Bridge

Séipéal = Church

Eaglais = Cathedral

Trá = Beach

NASC LE DO THÉAMA SCOILEANNA GLASA

Bruscar Agus Dramhaíl

'Litter Pick' i gceantar an logainm ata roghnaithe nó pléigh ar thioncar an bhruscair asa lá ata inniú ann. Áit a phiocadh a bhfuil an chuid bruscar ann na laethanta seo, ach a bhfuil miniú spésiúil sa logainm

Uisce

Logainm a bhaineann le Uisce a phiocadh. Déantar tagairt de seo ar an leathanach 'An raibh a fhios agat'

Taisteal

Eagraigh siúlóid, nó turas rothair chun an cheantair roghnaithe. Nó ainmnigh na logainmeacha go léir a thrasnaítear ar do bhealach chun na scoile!

Fuinneamh

Ta níos mó na cúpla céad logainm in Éirinn a déanann tagairt do Mhuilinn, a d'úsáideadh cumhacht na habhann chun fuinneamh a ghinniúnt. Déan taighde ar seanfhuinnimh an cheantair agus a nasc leis an dtimpeallacht

Bithéagsúlacht

Roghnaigh aon logainm a déanann tagairt do chrann, d'ainmhithe, do phlandaí agus do ghnáthóga!

Saoránachta Dhomhanda

Déan comparáid idir logainm in Éirinn agus logainm i dtír eile a chuireann síos ar an dúlra!

**Ní caifear claoí go ducht le do théama don chomórtas seo,
ach tá féidireachta ann chun é a nascadh le chéile!**

MISEAN 1: BLEACHTAIRE AN LOGAINM

KEY = logainm.ie, dúchas.ie

Nóta don mhúinteoir: Roghnaigh misean amháin a oireann daoibh is mó nó measc bileoga misin.

Céard é an logainm? _____

An Gaeilge air (aimsigh ar logainm.ie é): _____

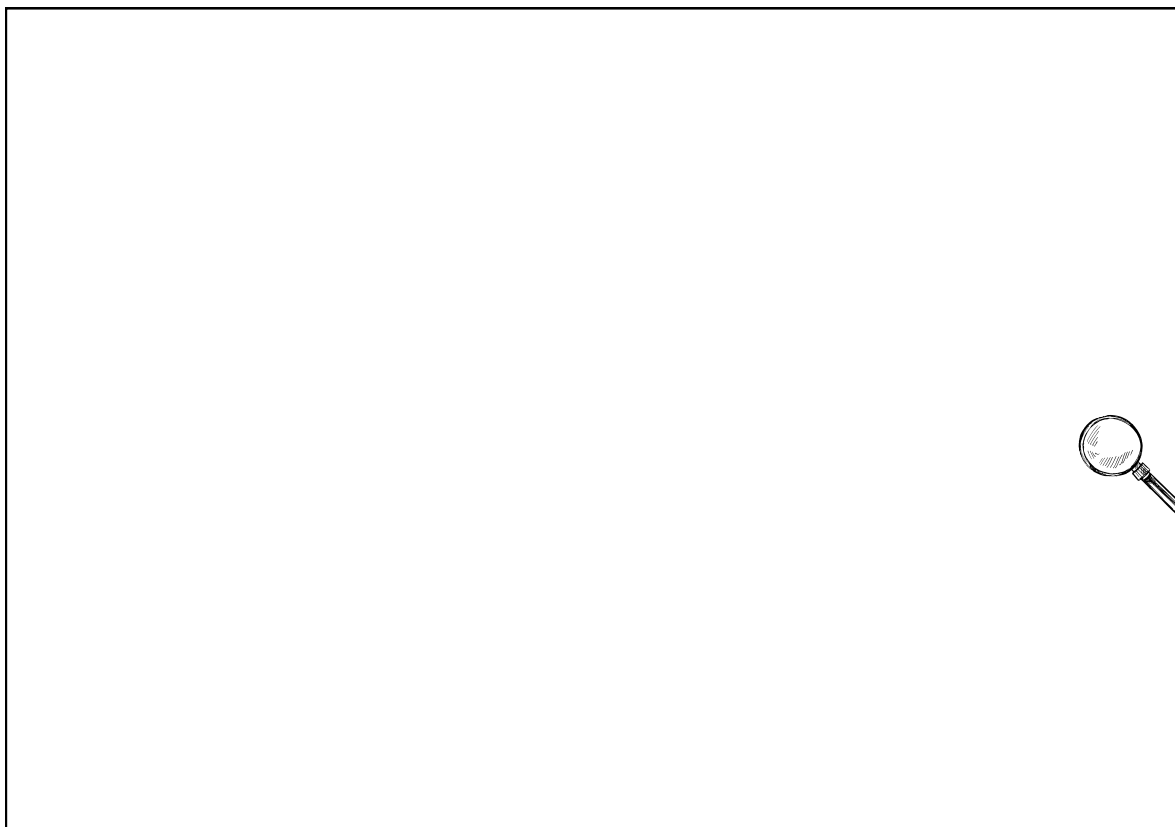
Ceard is brí leis? _____

Cén tagairt don dúlra a dhéanann sé? _____

Ceist an bhleachtaire

Cén chaoi a raibh an áit seo, fadó fadó ó shin, meas tú?

Tarraing pictiúir den íomhá a cuireann an logainm in iúl.

MISEAN 2: BLEACHTAIRE FUAIME

= [Sound mapping activity \(bilingual\) logainm.ie](https://www.logainm.ie),

An ndearna tú an gníomh 'mapáil fuaime'?

Céard é an logainm roghnaithe?

Céard is brí leis?

Scríobh síos nó tarraing na difríochtaí idir an íomhá i do cheann faoin logainm, bunaithe ar an nod san logainm, agus an fíoríomhá, ó do thuras ann.

Ceist an bhleachtaire...

Cén fáth fur athraíodh é?

MISEAN 3: AG SEILG NA NGATHÓIGE

Céard iad na gnáthóga atá le feiceál ?

- ☐ Coill
- ☐ féarach
- ☐ bogach
- ☐ feirm
- ☐ baile/ceantar urbach
- ☐ sceach

Na cineál nithe beo (living things)?

- ☐ crainn
- ☐ bláthanna
- ☐ éin
- ☐ feithidí
- ☐ mamach
- ☐ caonach / duilleascar

Tarraing an gnáthóg os do chomhair amach

Leideanna Dúlra (bailigh ceann nó dhó): duilleoga ar an dtalamh · síolta · cuimilteán coirte · uigeacht nó dathanna gur aimsigh tú sa dúlra (úsáid crayons)

Ceist an bhleachtair:

An bhfuil an gnáthóg mar an gceanna le do logainm?

- ☐ Tá ☐ Níl ☐ Cuid de

MISEAN 4: TAISTEALAÍ AMA

Céard a chuireann an logainm in iúl?

- ☐ coill
- ☐ abhainn
- ☐ cnoc
- ☐ bogach / portach
- ☐ Eile

Céard a fheiceann tú inniu?

An bhfuil an tírdhreach tar éis athrú?

- ☐ Tá
- ☐ Níl
- ☐ Beagánín

Céard is cúis leis ?

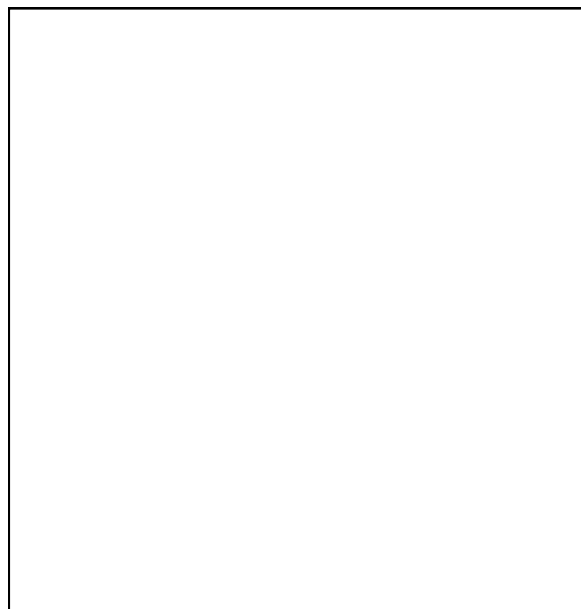
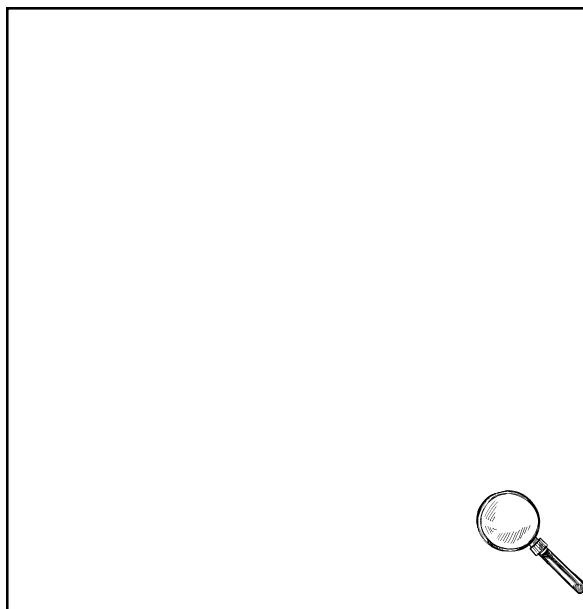
- ☐ feirmeoireacht
- ☐ bóithre
- ☐ foirgneamh
- ☐ tionscalaíoch
- ☐ athruithe nádúrtha
- ☐ nílím cinnte

Tarraing:

"Úr tráth" (An slí gur fhéach sé úr tráth)

Tarraing:

"Anois" (An slí a fheiceann sé anois)

Ceist an bhleachtaire:

Dá ainmníodh é sa lá atá inniu ann, cén ainm a cuirfear air (i nGaeilge)?

MISEAN 5: BLEACHTAIRE NA HOIDHREACHTA

logainm.ie, dúchas.ie

Tá scéal ag gach logainm. Téigh i mbun cainte le daoine as an áit, tuismitheoirí, seantuismitheoirí, comharsan nó stairí áitiúil.

Ainm an duine _____

An Logainm _____

An t-eolas atá acu....

Leid oidhrachta

☐ Scéal áitiúil	☐ Sean-ghriangraf
☐ Cóip de seanmhapa	☐ Cuimhneacháin an thealaigh

An bhfuil an fiadhúlra tar éis athrú ina s(h)aol?

Ceist an bhleachtaire:

Mínigh conas a cuireann an t-eolas seo le do chuid taighde?

NÓTAÍ

Bhí ionadh orm faoi...

Ceapaim go bhfuil athrú tagtha ar an áit de bharr...

An cheist is mó atá agam ná....

Rud amháin faoin áit go labhróidh mé le hEiceolaí faoi ...

Tarraing amach an rud is fearr leat a d'fhoghlaim tú (an planda, an ainmhím, an feithid nó aon rud eile a raibh thar a bheith suimiúil)

Céard a d'fhoghlaim mé?

Rud amháin gur féidir liom a dhéanamh chun cabhrú leis an ndúlra?

An scéal rúnda sa logainm Gaeilge is ea...

DIALANN FAOI MO LOGAINM

Ainm: _____ Rang: _____ Dáta: _____

Mo logainm: _____

Cad is brí leis: _____

Na rudaí is tábhachtaí a bhfuil ar eolas agam faoin áit seo : _____

Liostaigh focail atá oiriúnach faoin áit

DÁN AS GAEILGE

An féidir leat dán a scríobh faoin logainm speisialta seo?

Seo a leanas treoir ón saineolaí filíochta Darren Donohue a bhfuil mar Oifigeach Taistil le Clár na Scoileanna Glasa, agus mar fhile buaiteach!

Céard is soinéad ann?

Soinéad is ea dán le 14 líne.

Ar feadh na céadta bliain, d'úsaid filí soinéad chun cur síos a dhéanamh ar an ngrá, ar an gcomhshaol, ar an gcairdeas agus ar áiteanna álainne. Cosúil le foirgneamh maith, le haghaidh soinéad maith, beidh plan ag teastáil.

4 dréachtín a bhíonn sa soinéad:

- Ceathrú (4 líne)
- Ceathrú (4 líne)
- Ceathrú (4 líne)
- Leathrann (2 líne)

Le chéile = 14 líne

Patrún na Rithime

Leanann formhór na soinéid an structúr rithime : ABAB, CDCD, EFEF, GG

Cuireann an Litir in iúl na línte a bhfuil rím eatarthu.

Mar shampla:

A – The river dances gently through the glen.

B – Its waters sparkle underneath the sky.

A – It greets the birds returning home again.

B – While clouds drift slowly, lazily on high.

Tabhair faoi dheara go bhfuil rím idir 'glen' agus 'again', agus 'sky' le 'high'.

Bíonn aistear á dhéanamh i Soinéad. Úsáid do shoinéad chun scéal beag a insint.

Céad Ceathrú: Cuir ceantar an logainm in iúl. Cén chuma atá ar an áit? Céard is brí leis an logainm?

Dara ceathrú: Cuir an áit in iúl le do chéadfacha. Céard a chloiseann tú? Céard iad na dathanna ann? Ná hainmhithe agus plandaí a bhfuil ann.

Tríú Ceathrú: Fiosraigh níos doimhne? Céard é stair na háite. Cé a raibh ina gconaí ann?

An Leathrann ag deireadh: Críochnaigh é le tuairim amháin atá láidir! Cén fáth go bhfuil an áit seo speisialta

Céard ba cheart do dhuine a choiméad i gcuimhne faoi.